

Структурно заголовки Смика представлені різними моделями — від окремих слів до словосполучень і речень, серед яких переважно зустрічаються словосполучення сурядного та підрядного типу. За семантикою вони охоплюють назви з антропонімами, топонімами, назвами об'єктів, місць, явищ та подій, а також заголовки, що передають часові, просторові або емоційні характеристики. Особливе значення мають епітети та займенники, які роблять заголовок виразним, допомагають передати авторське ставлення, підкреслюють конфліктні або символічні аспекти тексту та сприяють його запам'ятовуванню.

Таким чином, заголовок у творах Олександра Смика є концентрований, багатофункційний та образний елемент, що поєднує в собі авторську інтенцію, семантичну насиченість і художню цілісність, виступаючи своєрідним мікрообразом тексту, який очікує свого розгорнутого розкриття під час читання.

### **Список використаних джерел**

1. Карпенко Ю. О. Літературна ономастика: Збірник статей. Одеса, 2008. 328 с.
2. Смик О. І. Україна в мені. Тернопіль: Джура, 2010. 163 с.
3. Смик О. І. Якою мовою говорять у раю. Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2014. 152 с.
4. Смик О. І. До неба і вище. Тернопіль: Підручники і посібники, 2012. 160 с.
5. Смик О. І. Карамельки світу. Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2015. 112 с.

***Vіta Семанюк,***

[v.semaniuk@wunu.edu.ua](mailto:v.semaniuk@wunu.edu.ua)

Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник — кандидат філологічних наук, доцент,  
Світлана Бородіца

### **ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕЛИКОЇ ПРОЗИ МАРІЇ МАТІОС**

Велика проза Марії Матіос, представлена знаковими творами «Солодка Даруся», «Майже ніколи не навпаки», «Нація» та іншими, є яскравим зразком психологічного письма, що тяжіє до вираження глибинних емоцій, виявлених у патріотичних, життєвих та суспільних процесах. Авторка майстерно проникає в «безодню людських станів», доводячи емоційне напруження до максимуму. Центральною віссю сюжету часто виступає концепція гріха і неминучої покути, яку увиразнюють релігійно-міфологічні мотиви. У цьому контексті авторка конструє художню картину світу, заґрунтовану в систему моральних цінностей та життєвих установок персонажів, змодельованих як складний «ансамбль відносин», вільний від однозначних, «чорно-білих» оцінок.

Проза М. Матіос часто емоційно-вибухова та, відповідно, відверта, бо вона «чесна із собою». Реставрація живої мови буковинського регіону, майстерне використання говірки та барвистих діалектизмів надають її текстам автентичності й соковитого пленеру народного життя. Проза авторки,

афористична і метафорична, глибоко закорінена в народній мові та фольклорних мотивах рідного краю. Відтак стильову манеру письменниці характеризує синтез традиційного письма (сюжетність, драматизм, сентиментальність) та модерністських прийомів, зокрема елементів експресіонізму та імпресіонізму, що зумовлено, на нашу думку, обсервацією складних екзистенціальних тем самотності, внутрішнього неспокою, жаху, відчаю, болю та проблеми вибору. А міфосимволіка часу, як правило, виражена через образ радянської влади як втілення нечистої сили, що руйнує і людські долі, й український рід, як, наприклад, у «Солодкій Дарусі». Тут час здійснює «прорив» у метафізичну сферу понадлюдського болю.

Жанр романів М. Матіос визначаємо як сімейна сага або родинна хроніка («Майже ніколи не навпаки», «Букова земля»). Письменниця досконало моделює форму сімейної саги/хроніки для панорамного і масштабного осмислення буття. У такий спосіб вона «бунтує» проти літературної традиції, оновлюючи її поглибленим психологізмом, нещадним натуралізмом-правдивістю, багатоплощинними образами персонажів. Їх світогляд авторка відтворює через дуалістичну міфопоетику, де органічно переплітаються язичницькі та християнські елементи.

Роман «Солодка Даруся» є вершиною психологічної прози М. Матіос, де історична травма втілюється у фізичній недузі – німоті головної героїні. Ця історія не лише про комуністичні репресії 40-50-х років минулого століття, а й про «неможливість бути» після травми, про те, як мовчання та неспроможність проговорити пережитий жах стають найтяжчим вироком. Основний психологічний прийом, який використовує авторка – це показ того, як зовнішнє зло (режим) зумовлює внутрішню трагедію (німоту). Даруся як символ української нації, переживши родинне горе, фізично не здатна говорити про свій біль. Роман є актом розтину колективної пам'яті, де не існує чорно-білих персонажів, жертви можуть стати несвідомими сподвижниками зла. Концепція гріха в романі виступає як соціальна і родова, де провина передається від покоління до покоління, доки не буде спокутувана через пам'ять.

Новелістичний цикл «Нація» є своєрідним архівом народної пам'яті: від Голодомору та Другої світової війни до післявоєнних репресій. Авторка свідомо відмовляється від класичної романної форми на користь концентрованого драматизму малих форм, використовуючи експресіонізм для передачі жаху та відчаю. Кожна новела є ніби вирваною сторінкою з родинної хроніки, що фіксує напружену боротьбу людини за гідність та виживання. Цей твір є викликом суспільству, яке звикло ідеалізувати «традиційну родину».

Проза Марії Матіос набуває особливого, пророчого звучання в умовах повномасштабної російсько-української війни, виступаючи літературною алюзією на те, що ми переживаємо. Звірства, описані в «Солодкій Дарусі» та «Нації» (доноси, репресії, руйнування родин, дегуманізація), є прямими паралелями до злочинів, скоєних окупантами на зайнятих українських територіях. Німота Дарусі символічно перегукується з шоком і нездатністю світової спільноти та навіть частини українського суспільства одразу осягнути весь масштаб трагедії. Твори М. Матіос, де правда не прикрашається, а оголюється, є потужним інструментом для вербалізації сучасної травми,

навчаючи нас, що непроговорений біль обов'язково повертається. Вона нагадує: стійкість нації завжди фокусується в її пам'яті та здатності називати зло злом, не боячись ані діалектизмів, ані історичних подробиць. Таким чином, її тексти стають запобіжником від забуття і моральним компасом у боротьбі за гідність.

Велика проза М. Матіос виконує функцію «голосу пам'яті», що нещадно оголює (а не прикрашає) складні історичні злами. Письменниця прямо звертається до трагічних сторінок української історії, осмислюючи глибокі родинні драми. У цьому контексті її романи є свідченням незнищенності добра та викриття зла, що стало невід'ємною частиною формування національної свідомості.

### **Список використаної літератури**

1. Матіос М. Вибране. Львів: ППРАМІДА, 2010. 424 с.
2. Матіос М. Майже ніколи не навпаки: сімейна сага у новелах. Львів: ППРАМІДА, 2007. 176 с.
3. Матіос М. Солодка Даруся. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2020. 208 с.
4. Харчук Р. Б. Сучасна українська проза: Постмодерний період: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2011. С. 68-74.
5. Хода Г. Феномен жіночої прози в сучасній українській літературі. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2011. №2. С. 30-35.

**Софія Сінько,**

Тернопільський національний педагогічний  
університет імені Володимира Гнатюка  
Науковий керівник – доцент Марія Наливайко

### **ІЗ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД ОСОБЛИВОСТЯМИ ГОВІРКИ СЕЛА АВРАТИН ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Авратин (колишня назва – Гавратин Великий) - центр сільської ради. Розташоване за 20 км від районного центру м. Волочиськ та залізничної станції Волочиськ. Площа населеного пункту – 203,8 га, населення – 463 особи, кількість дворів – 204.

Існує дві версії походження назви села. За першою, поселення називалося Горатин (від «гора огорожена тином»). Після одного з набігів татар воно було повністю знищене. Згодом люди повернулись на старе місце. З того часу село стало називатися Обратин. З другої половини XVI ст. назва трансформувалася у Гавратин Великий, а з початку XIX ст. у всіх офіційних документах воно вже згадується як Авратин.

Матеріалом для цього дослідження слугували діалектні тексти, записані автором під час проходження діалектологічної практики у селі Авратин Хмельницької області. Збір матеріалу здійснювався шляхом інтерв'ювання інформаторів старшого віку – постійних мешканців села. Застосування методу непідготовленої спонтанної розмови дозволило зафіксувати автентичні мовленнєві зразки.